احتمال تصحیف در تعبیر «کان امیرالمؤمنین یقول»

صحبت در روایت هشتم از باب ششم بود. عبارت وسائل هم در چاپ اسلامیه و هم در چاپ آل البیت به یک صورت بود. ظاهراً در مقدمه اسلامیه این بود که از روی نسخه‌ی علامه طباطبائی رضوان‌الله‌علیه، که از روی خط صاحب وسائل مطابقت کرده بودند، آن را چاپ کرده بودند. حال نشد نگاه کنم. این جور یادم هست. همچنین فرصت نشد که مقدمه آل البیت را ببینم که چند نسخه از وسائل را دیده‌اند. علی ای حال فعلاً هم نسخه آل البیت و هم نسخه اسلامیه عبارت به این صورت است.

> **٨ ـ محمد بن علي بن الحسين قال : كان أميرالمومنين عليه‌السلام يقول : لئن افطر يوما من شهر رمضان أحب إلي من أن أصوم يوما من شعبان أزيده في شهر رمضان[1]**

عبارت فقیه به این صورت نیست. یک وقتی یک تغییری می‌دهیم که مهم نیست اما در اینجا از نظر دقت معنا بار اضافی معنا اعمال شده است. «کان یقول» دلالت بر استمرار دارد. حضرت مکرر این را می‌فرمودند و حال اینکه در فقیه اینطور نیست. در وافی خوب است. مرحوم فیض «لانّ» را نیاورده اند ولی گفته‌اند «قال امیرالمؤمنین علیه‌السلام لان افطر..»، خب این با عبارت فقیه مناسب است ولو «لانّ» را نیاورده اند. اما در «کان یقول»، «لانّ» فقیه تبدیل به «کان» شده و «قال» فقیه تبدیل به «یقول» شده است. یعنی ماضی استمراری شده که اثری از آن در فقیه نیست.

شاگرد: تعبیر فقیه چیست؟

استاد: من لایحضره الفقیه، جلد دوم، صفحه 126؛ در ابتدا روایتی را می‌آورند که بحث کردیم.

> **بابُ صَوْمِ يَوْمِ الشَّكِّ**
>
> **١٩٢٢ - سُئِلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع عَنِ الْيَوْمِ الْمَشْكُوكِ فِيهِ فَقَالَ لَأَنْ أَصُومَ يَوْماً مِنْ شَعْبَانَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُفْطِرَ يَوْماً مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ[2]**

این روایت اولی است که ما هم از آن بحث کردیم. مرحوم صدوق توضیح می‌دهند:

> فَيَجُوزُ أَنْ يُصامَ عَلَى أَنَّهُ مِنْ شَعْبانَ فَإِنْ كانَ مِنْ شَهْرِ رَمَضانَ أَجْزَأَهُ وَإِنْ كانَ مِنْ شَعْبانَ لَمْ يَضُرَّهُ وَمَنْ صامَهُ وَهُوَ شاكٌّ فِيهِ عَلَيْهِ قَضاؤُهُ وَإِنْ كانَ مِنْ شَهْرِ رَمَضانَ لِأَنَّهُ لا يُقْبَلُ شَيْءٌ مِنَ الْفَرائِضِ إِلاّ بِالْيَقِينِ وَ لا يَجُوزُ أَنْ يَنْوِيَ مَنْ يَصُومُ يَوْمَ الشَّكِّ أَنَّهُ مِنْ شَهْرِ رَمَضانَ[3]

«فَيَجُوزُ أَنْ يُصامَ عَلَى أَنَّهُ مِنْ شَعْبانَ فَإِنْ كانَ مِنْ شَهْرِ رَمَضانَ أَجْزَأَهُ وَإِنْ كانَ مِنْ شَعْبانَ لَمْ يَضُرَّهُ»؛ خب شعبان بوده و او هم نیت شعبان کرده لذا مشکلی نیست. این بخش اول. «وَمَنْ صامَهُ وَهُوَ شاكٌّ فِيهِ»؛ درحالی‌که شک دارد روزه گرفت، «فَعَلَيْهِ قَضاؤُهُ وَإِنْ كانَ مِنْ شَهْرِ رَمَضانَ»؛ اگر در حال شک روزه گرفت باید قضا کند ولو از ماه مبارک باشد. «لِأَنَّهُ لا يُقْبَلُ شَيْءٌ مِنَ الْفَرائِضِ إِلاّ بِالْيَقِينِ»؛ هیچ‌کدام از فرائض قبول نمی‌شود مگر به یقین. یقین یعنی یقین به موضوع حکم؟مثلاً بگویی‌م لایقبل صلاة الظهر الا بیقین الزوال؛ لایقبل صوم شهر رمضان الا بیقین بدخول الشهر؛ یقین به تحقق به موضوع است؟ یا یقین یعنی جزم در نیت؟ چون شاک است جزم در نیت ندارد:لا يُقْبَلُ شَيْءٌ مِنَ الْفَرائِضِ إِلاّ بِالْجزم فی النیة؛ کدام یک از اینها منظور ایشان است؟

شاگرد: ظاهراً دومی منظور است.

استاد: حالا ببینیم. اگر احتمال سومی هم به ذهن شما بیاید خیلی خوب است. به ذهن من وجه دیگری نیامده است.

شاگرد: واو در «و ان کان من شهر رمضان» اضافه نیست؟

استاد: نه، در اینجا واو تأکید است. در شعبان هم اگر بنائی داشته که استحباب آن را درک کند...؛ چون می‌گویند لم یقع عنه‌ما. این در ذهن شریف‌شان بوده. یعنی حتی از شعبان هم واقع نشده. اما اگر واو را برداری یعنی از شعبان واقع شده است. و حال اینکه همانطور که شما می‌گویید دومی منظور است، اگر جزم در نیت نیاز است لم یقع عن شعبان. علیه قضائه یعنی ان کان یری صوم شهر شعبان. حالا تا ببینیم منظور از یقین چیست.

5:55

«وَ لا يَجُوزُ أَنْ يَنْوِيَ مَنْ يَصُومُ يَوْمَ الشَّكِّ أَنَّهُ مِنْ شَهْرِ رَمَضانَ»؛ در روز سوم الشک نمی‌تواند نیت شهر رمضان کند، چرا؟

> ١٩٢٣ - لِأَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ع قالَ: لِأَنْ أُفْطِرَ يَوْماً مِنْ شَهْرِ رَمَضانَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَصُومَ يَوْماً مِنْ شَعْبانَ أَزِيدُهُ فِي شَهْرِ رَمَضانَ[4]

پس عبارت روشن است. «لان» در فقیه موجود است. در تمام این چاپ‌های وسائل شده «کان امیرالمؤمنین». این احتمال در ذهنم آمد که در نسخه اصلی دست خط صاحب وسائل -خیلی بعید است که ایشان «قال» را «یقول» کنند- شخصی «لان» را «کان» گفته و بعد گفته نمی شود که بگوییم «کان قال»، در نسخه‌های بعدی «کان یقول» شده است. این احتمال هست. علی ای حال عبارت فقیه معلوم باشد.

[1] وسائل الشيعة ط-آل البيت ج۱۰ ص۲۸

[2] من لا يحضره الفقيه ج۲ ص۱۲۶

[3] همان

[4] همان

بازبینی #1
ایجاد شده 7 ژوئن 2026 11:54:54 توسط ... .
به روزرسانی شده 7 ژوئن 2026 11:59:48 توسط ... .